THE ISRAELITE
DER YID.
The First and Only Jewish Weekly in the Entire Dominion of Canada.
THE ISRAELITE PUBLISHING CO.
B. GOLDSTEIN, Editor.
796 Main St. Phone St. Jos. 2
Winnipeg, Man.
Subscription: 1 Year $1.00.
Thursday, May 30th, 1912

...ריכטונג אַרבייט ביי די הענג פאַרטיען.

אין פאַרגאַנגענער נומער האָבען מיר צווישען די נייעס געמעלדעט, אז די קאָנסערוואַטיווע און ליבעראַלע פאַרטייען הויבען זיך אָן אין ווינניפּעג צו צוגרייטען צום פּראַווינציעל קאַמפּיין און זייער חוצפּה אַרבייט איז אַצינד אויסצורייניגען פון זייער מיטל יעדע פלעקע פערזאָן, יעדען צו[illegible] נען און ביילינען פאַליטי[illegible]

מיר גלויבען [illegible] דער, אפ[illegible] אמת, איז [illegible] וואס די פאַרטייען [illegible] דען זער עקסטרעמער [illegible] צו סאָציאַליסט האָט [illegible] נים צו דעם וואס בעלאַנגט צו דער ליבעראַלער פאַרטיי, אויב דער ליבעראַל איז נור ניט קיין פערקליפּטע נשמה, אויב ער איז נור ניט קיין טרונק בראַנפען אדער האַלאַר פאַליטישען און אזוי וועט אויך א ליבעראַל בעטראַכטען אן אויפריכטיגען סאָציאַליסט אדער קאָנסערוואַטיוו. פעראַכטעט און אפנעשטויסען איז, און דאַרף זיין, נור יענער פאַליטישען וועלכער איז אזוי לאַנג א פאַרטיי מאַן כל זמן די פאַרטיי ניט געלד, כל זמן זי דערלאַנגט א טאַרבעלע מיט א 15 הונדערטער אדער מיט מעהר, ער בעלאַנגט אזוי לאַנג צו דער אדער צו יענער פאַרטיי כל זמן זי ברענגט איהם די אדער אנדערע נוצען, אזא נפש, אזא ביילינער פאַליטישען מוז, [illegible] מיר, פעראַכטעט זיין ביי אלע[illegible] דען ער רואינירט די פאַרטיי און [illegible] איהר פיעל מעהר שאדען אייך [illegible] די היינע ליבעראַלען און [illegible] ווען האָבען ליידער זעהר, [illegible] אזעלכע ביילינע פאַליטי[illegible] ווען וועלכע די פאַרטייען לייד[illegible] פיעל און בעקומען א שלעכ[illegible] ען. עס [illegible] דערום קיין [illegible] מיר האָבען [illegible] נסערוואַטיווע [illegible] בייטען איהר נאַמען פונקט [illegible] איז אונז יעצט קיין וואונדער [illegible] ווען די ליבעראַלען ווילען בייטען [illegible] נאַמען. די פאַרטיי האָט בעקומען [illegible] שלעכטען נאַמען, אבער ניט די [illegible] ביילינע חברה לייט זיי[illegible] אין דעם, זיי האָבען מיט [illegible] האַנדלונגען, פערבילינט די [illegible] זיי ביי אלעמען און דערפאַר ווען [illegible] פאַרטיי ווייל אויסראַמען דיזע חברה [illegible] ך, ווייל אנהויבען א נייי לעבען, [illegible] אויך בייטען דעם נאַמען.

[illegible] געזאָגט, גלויבען מיר וועניג דע[illegible] דען דיזע ביילינע חברה זיינען [illegible] גערינגעלט מיט פריינד און מיט [illegible] ערע ביילער וואס וועלען אזוי לאַנג [illegible] קען ביז מען וועט זיי ניט ארויס[illegible] הען פון זייערע ערטער, פון וואנען

א. אסאָווסקי.

דיא אידישע געשיכטע פון ווינניפּעג.

צוזאַמענגעשטעלט לויט די ערצעהלונגען פון די ערשטע איינוואָנדערער, בעשטעטיגט פון דער היסטאָריקאַל קאָמיטע פון ספר הזהב.

4.

די צוטהיילונג.

צו ענדע ערשטען יאָהר איז פון מאָנטרעאַל געקומען א שליח פון „דהי באָארד אָף גוואַרדיאַנס" און בעזעצט 35 פאַמיליען אויף לאַנד. די האַמסטעדס זייערע זיינען געווען אַרום מוסאַמין און מוסמאַנטיין. די אַנדערע טהייל וועלכע איז בעשטאַנען פון א 45 פאַמיליען, האָבען זיך געקויפט הייזלעך אין ווינניפּעג, טאַקע אַרום דעם באַראַק וואו עס איז דאַן געווען דער איינלענדישער סטעטעלמענט.

די האַמסטעדערס.

די פינף און דרייסיג פאַמיליעס וועלכע זיינען אוועק אויף לאַנד האָבען מיט זיך מיטגענומען א ספר תורה און א שוחט וועלכער האָט אויך געזאָלט זיין א מלמד און אוועק אויף די ווילדע פעלדער מיט פעסטען גלויבען אז מען זיין וואס עס וויל זיך און זיי מוזען אלע שווערינקייטען בעזייטיגען און ווייזען א ביישפּיעל אז אידען קענען זיין פאַרמערס. דער קאָמיטעט פון „דהי באָארד אָף נוואַרדיאַנס" האָט זיי בעזאָרגט מיט גוטיגע מאַשינערי, פיה און האָט אויך פערשפּראָכען צו בעזאָרגען זיי ביז דעם ערשטען קראָפּ (נערעטעניש) מיט שפּייז. (דאס איז אבער קיינמאָל ניט געווען אין צייט).

דאס לאַנד וועלכעס זיי האָבען פערנומען איז געווען דאס בעסטע וואס פאַרמער קענען ווינשען. די פאַרמערס זיינען געווען אזוי בעגייסטערט פון יעדען שריט פאַרווערטס וואס זיי האָבען געמאַכט, זיי האָבען מיט געדולד און באַהבה איבערגעליטען אלע שווערינקייטען וועלכע זיינען אונפערמייליך פאַר פיאָנערען, ווער שמועסט פאַר אידישע פיאָנערען וועלכע האָבען קיינמאָל ניט געפרובירט צו בעאַרבייטען לאַנד. אזוי איז אוועק דער ערשטער זומער און עס איז אנגעקומען דער לאַנגער, קאַלטער און שרעקליכער ווינטער, וועלכער שניידט אָב איין פאַרמער פונ'ם צווייטען און לאזט איהם איבער עלענד און איינזאַם אין אַן אונענדליכען ים פון שנעע. אייזען שטאַרק מוז זיין דער ווילען פון א מענשען איבערצולעבען א לאַנגען קאַלטען ווינטער אין איינזאַמקייט אויף א האַמסטעד. דיעזער ערשטער ווינטער האָט געבראַכען דעם ווילען פון איינצעלנע פאַרמער און זיי האָבען פערלאָזען דאס לאַנד און אומגעקעהרט זיך אין שטאַדט. די מעהרסטע אבער זיינען געבליבען און מיט נאַך גרעסערען חשק האָבען זיי זיך גענומען צו אקערען זייערע פעלדער און פערזעען די תבואה. נור גראַדע ווען די תבואה איז שוין געשטאַנען אין פולען פריים, פול מיט די שעהנסטע און בעסטע זאַנגען, ווען עס איז געבליבען בלויז א פּאָאַר וואָכען צום שניידען, איז געקומען דער פריהפרוסט אין אונזער שפּראַך איז געענדערט. און די אידישע ווערטלעך ווערען אויך געענדערט. מיר קענען אַלזאָ גלויבען אז בעלד ווי די עקזעקיוטיוו אָרגאַנען מיט די פיס געטראַטען, וואו פרייע וועהלער ווערען אין שעהנעס העלען טאָג ווי ווילדע חיות נידערגעשאָסען און די דיזעקטע און אונדיזעקטע מערדער ווערען נאָך אויסגעצייכענט און בעגינסטיגט... אין א לאַנד וואו 900,000 אידען, עהרליכע, גוטע בירגער און שטייערצאָהלער ווערען טויט געזאָגט און מען לאזט זיי ניט פערטהיידיגען זייערע איינענע בלוטיגע מענשען רעכטע, זייערע איינענע לעבענס אינטערעסען, אין אזא לאַנד איז אויך מעגליך א פסק דין פון א ריכטער: אז א שענדישאַווער ארומע, קראַנקע אידענע זאָל מאַכען א נאַכטליכען איבערפאַל", אז א אידענע זאָל אנגעקלאָגט ווערען, ווייל זי האָט געוויזעלט חרעגנ אין אלטע צייטונגען און אז א פיהרער פון סאָציאַל דעמאָקראַטען זאָל זיין א ניפּטיגער שונא ישראל, אן אנטיסעמיט.

עס וועט צו ענדע זיין אינטערעסאַנט צו צוגעבען אז פאַר די ציילען וואס זיינען ארונטערגענומען אין גענזען פיסלעך איז די אויבענדערמאַהנטע צייטונג, דאס לעמבערגער „טאַגעבלאַט" קאַנפיסקירט געווארען.

פאַניעס חוצפה.

אן ענגלענדער פרוי איז אין וואַרשא, רוסלאַנד, פערמשפט געווארען פון קריעגס געריכט צו פיער יאָהר קאַטאָרגע פאַר בעלאַנגען צו דער דאַרטיגער סאָציאַליסטישער פאַרטיי. דיעזער קאַזאַצקער פסק דין האָט אויפגערוירט גאַנץ ענגלאַנד. די ליבעראַלע פּרעסע אין לאַנדאָן פּראָטעסטירט ענערגיש געגען דער רוסישער חוצפה צו פעראורטהיילען אן ענגלענדער בירגערקע צו קאַטאָרגע נור אויף דער בעוויזע פון שפּיאָנען.

דעם יודענפרעסער אט, ווי דעם דר. נורקא און בעשלאַסען אפנים אז וואס גרעסער דער שונא ישראל, וואס גרעסערער אנטסעמיט, אלץ גרעסערער חשוב און מעהר רעספּעקט קריגט מען ביי אידען. און איהר פערשטעהט דאָך אז דער חמון קוקט יעדען גדול אין די ציינער אריין און מי לנו גדול, ביים חמון, ווי א פיהרער פון סאָציאַל דעמאָקראַטען.

דיעזער דאַשינסקי האַלט א רעדע אין פאַרלאַמענט וועגען אבסאָלוטיזמוס. די רעדע ווערט געווענהליך איבערגעגעבען אין „נאַפּשוד", דאס אפיציעלע בלאַט פון די סאָציאַליסטען און דאַרטען ווערט איבערגעגעבען אז דאַשינסקי, רעדענדיג פון די „זשידעס", האָט זיי אנגערופען נים אידען, נים זשידעס, נור... „אידישע וואוכערער", „אידישע פּראַצענטניקעס", און שעהנערס, וועלענדיג סטעמפּלען א געוויסען פאַליאַק אלס שווינדלער, האָט ער איהם סימבאַליזירט אלס „האַלין איד", אלס „אידישער וואוכערער".

דאס לעמבערגער „טאַגעבלאַט", רעדענדיג וועגען דיזע אנגעלעגענהייטען זאָגט:

„יא, אין א לאַנד פון פאַליטישע „רויבערייען, מערדערייען, וואו פאַליטישע געזעצע און רעכטע ווערען „פון די עקזעקיוטיוו אָרגאַנען מיט די „פיס געטראַטען, וואו פרייע וועהלער „ווערען אין שעהנעס העלען „טאָג ווי ווילדע חיות נידערגעשאָסען „און די דיזעקטע און אונדיזעקטע „מערדער ווערען נאָך אויסגעצייכענט „און בעגינסטיגט... אין א לאַנד וואו „900,000 אידען, עהרליכע, גוטע „בירגער און שטייערצאָהלער ווערען „טויט געזאָגט און מען לאזט זיי ניט „פערטהיידיגען זייערע איינענע בלוטיגע מענשען רעכטע, זייערע איינענע לעבענס אינטערעסען, אין אזא „לאַנד איז אויך מעגליך א פסק דין „פון א ריכטער: אז א שענדישאַווער „ארומע, קראַנקע אידענע זאָל מאַכען „א נאַכטליכען איבערפאַל", אז א אידענע זאָל אנגעקלאָגט ווערען, „ווייל זי האָט געוויזעלט חרעגנ אין אלטע צייטונגען און אז א פיהרער „פון סאָציאַל דעמאָקראַטען זאָל זיין „א ניפּטיגער שונא ישראל, אן אנטיסעמיט."

עס וועט צו ענדע זיין אינטערעסאַנט צו צוגעבען אז פאַר די ציילען וואס זיינען ארונטערגענומען אין גענזען פיסלעך איז די אויבענדערמאַהנטע צייטונג, דאס לעמבערגער „טאַגעבלאַט" קאַנפיסקירט געווארען.

פאַניעס חוצפה.

אן ענגלענדער פרוי איז אין וואַרשא, רוסלאַנד, פערמשפט געווארען פון קריעגס געריכט צו פיער יאָהר קאַטאָרגע פאַר בעלאַנגען צו דער דאַרטיגער סאָציאַליסטישער פאַרטיי. דיעזער קאַזאַצקער פסק דין האָט אויפגערוירט גאַנץ ענגלאַנד. די ליבעראַלע פּרעסע אין לאַנדאָן פּראָטעסטירט ענערגיש געגען דער רוסישער חוצפה צו פעראורטהיילען אן ענגלענדער בירגערקע צו קאַטאָרגע נור אויף דער בעוויזע פון שפּיאָנען.

אי"ש.

אַלטע צייטונגען און אַ אידישע קינדבעטאַרין

(פון אונזער עסטרייכישען קאָרעספּאָנדענט).

מיט א פּאָאַר יאָהר צוריק האָט פאַסירט ביי אונז אזא פאַל: א אידישע פרוי, א קרעמערין, מיט'ן נאָמען אסתר פרישאַק, האָט ערגיין געקויפט אלטע צייטונגען אין ביכער אויף פּאַק פּאַפּיער. אין די קלענערע שטעדט אין עסטרייך ווי אין אַנדערע לענדער ווייס מען ניט פון די „גראַסאַרטינע" פאַרטע צו קויפען ריין פּאַפּיר פאַר וויקלען הערינג אדער פּוטער, דאס בעסטע געברויך פאַר אזעלכע זאַכען זיינען אלטע צייטונגען און ביכער. אפטמאַל טרעפט איהר אין א קליין קרעמעל א בוך וואס האָט די ווערטה עטליכע מאַרק, אבער די קרעמערין ווייס עס ניט. זעלטען ווען זי טהוט א קוק וואס פאַר א בוך עס איז און ווער איז עס דער נרויסער דענקער און פערפאַסער וועלכער האָט דורך אזא אדער אַנדער אורזאַכע זוכה געווען צו פערוויקעלט ווערען אין פּוטער, אין הערינג, אין פיש א. ד. ג. מייסטענס, כמעט 90 פּראָצענט, פון אזעלכע קרעמערינס קענען נאָר ניט לעזען. שטעלט זיך אבער פאַר אז די מאַדאַם אסתר פרישאַק וועלכע האָט אויך אויף אזא אופן געפאַקט עסענוואַרע אין צייטונגען און ביכער וועט פלוצים אנגעקלאָגט אין געריכט פאַר „שענדען היילינע קאַטוילישע בילדער", מחמת איינינע צייטונגען זיינען נראַד געווען פּוילישע און נראַד ניי יאָהר בלעטער ווען עס ווערען געגעבען היילינע בילדער אין די צייטונגען.

איך האָב אייך דערצעהלט דאס קוריאָזע מעשה'לע צוליעב אן אנדערע, ניט קלענערע קוריאָזיטעט.

אין אונזערע פינסטערע, אונווייסענדע קרייזען איז נאָך ביז היינט אנגענומען, אז אויב א דאַקטאָר איז, פשוט געזאָגט, א הויר, אן אנטיסעמיט, א מענשען פרעסער, א חיה אויף צוויי פיס, איז ער מסתם א גרויסער פאַכמאַן. עס איז ביי אונז אין די קלענערע שטעדטליך ניט גוויטיג דער דאַקטאָר זאָל זיין א גוטער, פעהיגער מעדיקער, עס איז אבער דורכאויס גוויטיג אז אום ריך צו ווערען זאָל ער זיך ווערפען, שליידערען, שרייען אין טאַקע אמאָל אויך שלאָגען דעם פּאַציענט אליין, אדער כאַטש זיינע מיטמענשען און דאַדורך ווערט זיין שם באַלד פערשפּרייט איבערן נאַנצען נענענד, ער הויבט אן בעוואוסט צו לענדער, זיינען מעהר איינגע'עקשן'ט, דער קאַמפּף מוז אלזאָ פאַרטגעזעצט ווערען. די רעגירונג קען קוקען אויף אזא קאַמפּף פון וואס פאַר א שטאַנדפּונקט זי וויל, נור נעהמען אן עלטערע פרוי און אזא פאַרגעהסטע און נאַבעלע קעמפּפערין ווי די מרס. פּענקהורסט און זי אריינשליידערען אין קערקער אויף 9 מאָנאַטען, דאס קען מען נור אין אזעלכע לענדער, וואו די גערעכטיגקייט איז שטאַק בלינד, דאָ וואו די שופטים זיינען ניט מענשליך גענוג.

זיינען מעהר איינגע'עקשן'ט, דער קאַמפּף מוז אלזאָ פאַרטגעזעצט ווערען. די רעגירונג קען קוקען אויף אזא קאַמפּף פון וואס פאַר א שטאַנדפּונקט זי וויל, נור נעהמען אן עלטערע פרוי און אזא פאַרגעהסטע און נאַבעלע קעמפּפערין ווי די מרס. פּענקהורסט און זי אריינשליידערען אין קערקער אויף 9 מאָנאַטען, דאס קען מען נור אין אזעלכע לענדער, וואו די גערעכטיגקייט איז שטאַק בלינד, דאָ וואו די שופטים זיינען ניט מענשליך גענוג.

דעם יודענפרעסער אט, ווי דעם דר. נורקא און בעשלאַסען אפנים אז וואס גרעסערער דער שונא ישראל, וואס גרעסערער אנטסעמיט, אלץ גרעסערער חשוב און מעהר רעספּעקט קריגט מען ביי אידען. און איהר פערשטעהט דאָך אז דער חמון קוקט יעדען גדול אין די ציינער אריין און מי לנו גדול, ביים חמון, ווי א פיהרער פון סאָציאַל דעמאָקראַטען.

דיעזער דאַשינסקי האַלט א רעדע אין פאַרלאַמענט וועגען אבסאָלוטיזמוס. די רעדע ווערט געווענהליך אין „בערגענעבען אין „נאַפּשוד", דאס אפיציעלע בלאַט פון די סאָציאַליסטען און דאַרטען ווערט איבערגעגעבען אז דאַשינסקי, רעדענדיג פון די „זשידעס", האָט זיי אנגערופען נים אידען, נים זשידעס, נור... „אידישע וואוכערער", „אידישע פּראַצענטניקעס", און שעהנערס, וועלענדיג סטעמפּלען א געוויסען פאַליאַק אלס שווינדלער, האָט ער איהם סימבאַליזירט אלס „האַלין איד", אלס „אידישער וואוכערער".

דאס לעמבערגער „טאַגעבלאַט", רעדענדיג וועגען דיזע אנגעלעגענהייטען זאָגט:

„יא, אין א לאַנד פון פאַליטישע „רויבערייען, מערדערייען, וואו פאַליטישע געזעצע און רעכטע ווערען „פון די עקזעקיוטיוו אָרגאַנען מיט די „פיס געטראַטען, וואו פרייע וועהלער „ווערען אין שעהנעס העלען „טאָג ווי ווילדע חיות נידערגעשאָסען „און די דיזעקטע און אונדיזעקטע „מערדער ווערען נאָך אויסגעצייכענט „און בעגינסטיגט... אין א לאַנד וואו „900,000 אידען, עהרליכע, גוטע „בירגער און שטייערצאָהלער ווערען „טויט געזאָגט און מען לאזט זיי ניט „פערטהיידיגען זייערע איינענע בלוטיגע מענשען רעכטע, זייערע איינענע לעבענס אינטערעסען, אין אזא „לאַנד איז אויך מעגליך א פסק דין „פון א ריכטער: אז א שענדישאַווער „ארומע, קראַנקע אידענע זאָל מאַכען „א נאַכטליכען איבערפאַל", אז א אידענע זאָל אנגעקלאָגט ווערען, „ווייל זי האָט געוויזעלט חרעגנ אין אלטע צייטונגען און אז א פיהרער „פון סאָציאַל דעמאָקראַטען זאָל זיין „א ניפּטיגער שונא ישראל, אן אנטיסעמיט."

עס וועט צו ענדע זיין אינטערעסאַנט צו צוגעבען אז פאַר די ציילען וואס זיינען ארונטערגענומען אין גענזען פיסלעך איז די אויבענדערמאַהנטע צייטונג, דאס לעמבערגער „טאַגעבלאַט" קאַנפיסקירט געווארען.

טאַפּט און רוזוועלט

מיר האָבען לענגער געלעזען אן אַרטיקעל פון הי. ד. ברייזען, וואָס ער, אלס ערהאַבענע פּעדאַגאָג, נים קענען דולדען דעם שטיין מיט וואס עס ווערט אין קענעדא און אין די סטייטס אנגעפירט דער פאַליטישער קאַמפּיין, רעדט אין די פאַליטיק מיט אזעלכע נעמען ווי למשל „זונה", „פאַלשע, נידעדערטרעכטיגע א. ד. ג. איבערלעזענדיג דאס אַרטיקעל האָבען מיר געפיהלט א שטיקעל בזיון, וויסענדיג אז מיר זיינען שוין צוגעוועהנט געווארען מיט דער „זונה", אז ביי אונז איז עס שוין באַלד קיין עולה ניט, און שעהנערס, ביי אונז איז שוין באַלד אבגעמאַכט אז מען דאַרף שוין אפילו ניט קעמפּפען פאַר בעסערס, פאַר ריינערס, דען עס וועט ניט העלפען. זאָל זיך עס נעהן ווי עס נעהט זיך.

לעזענדיג אבער די רעדעס פון די צוויי רעפּובליקאַנער „ליידערס" אין די סטייטס, הערענדיג פון דעם שטוין מיט וועלכען עס פערוואַרפט רוזוועלט טעפּט'ען און טעפּט רוזוועלט'ען, זע'הענדיג ווי אזעלכע צוויי פּראַמינענטע בירגער, דאס „ציהרונג" פון אַמעריקא שפּייט זיך איינס דאס אנדערע אין פּנים אריין, האָבען מיר איינגעזעהען אז ניט נור אזא פערזאָן ווי א ברייזען, נור אפילו א קלענערען עסטעטיקער קען אויך אבעקלען די נאַנצע פאַליטיק. און עס ווילט זיך אייך בעהאַלטען בחדרי חדרים און זיך שעהמען דאס ווארט פאַליטיק צו דערמאַהנען אפילו, זיך שעהמען און זיך טאַקע מיאוס'ען מיט אזא בעשפּיגען, פערשמוצטען און אבעקעלענדיג אַרטיקעל צו האָבען אירגענד וועלכען מנע ומשא.

די בלינדע נערעכטיגקייט.

פון וואס פאַר א פאַליטישען שטאַנדפּונקט מען זאָל ניט קוקען אויף דער פרויען בעוויזענונג, אויף זייער קאַמפּף פאַר פאַליטישע רעכט, מען מעג פון זיי, ווי דער שטיינער איז ביי יעדע נייע זאַך, לערנען, קאַמפּף א. ד. ג., אבלאַכען, חוזק מאַכען, מען מעג זאַגען זיין דער פערביסענסטער שונא און נעגנער פון פרויען רעכט, איינס אבער מוז מען מודה זיין: דער אורטהייל וואס דאס לאַנדאַנער געריכט האָט אויסגעטראָגען נעגען די קעמפּפער פאַר פרויען רעכט איז ברוטאַל אין פולען זינען.

אין איינינע לענדער האָט מען שוין איינגעזעהען אז די פאַדערונגען פון די פרויען זיינען נאַר ניט אזוי משונה'דיג און זיי האָבען דערטען אזעלכע רעכטע ווי דער מאַן. ענגלאַנד און צוזאַמען מיט איהר אנדערע, ליידער נאַנץ פרייע לענדער, זיינען מעהר איינגע'עקשן'ט, דער קאַמפּף מוז אלזאָ פאַרטגעזעצט ווערען. די רעגירונג קען קוקען אויף אזא קאַמפּף פון וואס פאַר א שטאַנדפּונקט זי וויל, נור נעהמען אן עלטערע פרוי און אזא פאַרגעהסטע און נאַבעלע קעמפּפערין ווי די מרס. פּענקהורסט און זי אריינשליידערען אין קערקער אויף 9 מאָנאַטען, דאס קען מען נור אין אזעלכע לענדער, וואו די גערעכטיגקייט איז שטאַק בלינד, דאָ וואו די שופטים זיינען ניט מענשליך גענוג.

אַ אידישע קינדבעטאַרין

(פון אונזער עסטרייכישען קאָרעספּאָנדענט).

מיט א פּאָאַר יאָהר צוריק האָט פאַסירט ביי אונז אזא פאַל: א אידישע פרוי, א קרעמערין, מיט'ן נאָמען אסתר פרישאַק האָט ערגיין געקויפט אלטע צייטונגען אין ביכער אויף פּאַק פּאַפּיער. אין די קלענערע שטעדט אין עסטרייך ווי אין אַנדערע לענדער ווייס מען ניט פון די „גראַסאַרטינע" פאַרטע צו קויפען ריין פּאַפּיר פאַר וויקלען הערינג אדער פּוטער, דאס בעסטע געברויך פאַר אזעלכע זאַכען זיינען אלטע צייטונגען און ביכער. אפטמאַל טרעפט איהר אין א קליין קרעמעל א בוך וואס האָט די ווערטה עטליכע מאַרק, אבער די קרעמערין ווייס עס ניט. זעלטען ווען זי טהוט א קוק וואס פאַר א בוך עס איז און ווער איז עס דער נרויסער דענקער און פערפאַסער וועלכער האָט דורך אזא אדער אַנדער אורזאַכע זוכה געווען צו פערוויקעלט ווערען אין פּוטער, אין הערינג, אין פיש א. ד. ג. מייסטענס, כמעט 90 פּראָצענט, פון אזעלכע קרעמערינס קענען נאַר ניט לעזען. שטעלט זיך אבער פאַר אז די מאַדאַם אסתר פרישאַק וועלכע האָט אויך אויף אזא אופן געפאַקט עסענוואַרע אין צייטונגען און ביכער וועט פלוצים אנגעקלאָגט אין געריכט פאַר „שענדען היילינע קאַטוילישע בילדער", מחמת איינינע צייטונגען זיינען נראַד געווען פּוילישע און נראַד ניי יאָהר בלעטער ווען עס ווערען געגעבען היילינע בילדער אין די צייטונגען.

איך האָב אייך דערצעהלט דאס קוריאָזע מעשה'לע צוליעב אן אנדערע, ניט קלענערע קוריאָזיטעט.

אין אונזערע פינסטערע, אונווייסענדע קרייזען איז נאָך ביז היינט אנגענומען, אז אויב א דאַקטאָר איז, פשוט געזאָגט, א הויר, אן אנטיסעמיט, א מענשען פרעסער, א חיה אויף צוויי פיס, איז ער מסתם א גרויסער פאַכמאַן. עס איז ביי אונז אין די קלענערע שטעדטליך ניט גוויטיג דער דאַקטאָר זאָל זיין א גוטער, פעהיגער מעדיקער, עס איז אבער דורכאויס גוויטיג אז אום ריך צו ווערען זאָל ער זיך ווערפען, שליידערען, שרייען אין טאַקע אמאָל אויך שלאָגען דעם פּאַציענט אליין, אדער כאַטש זיינע מיטמענשען און דאַדורך ווערט זיין שם באַלד פערשפּרייט איבערן נאַנצען נענענד, ער הויבט אן בעוואוסט צו

א. אסאָווסקי.

דיא אידישע געשיכטע פון ווינניפּעג.

צוזאַמענגעשטעלט לויט די ערצעהלונגען פון די ערשטע איינוואָנדערער, בעשטעטיגט פון דער היסטאָריקאַל קאָמיטע פון ספר הזהב.

4.

די צוטהיילונג.

צו ענדע ערשטען יאָהר איז פון מאָנטרעאַל געקומען א שליח פון „דהי באָארד אָף גוואַרדיאַנס" און בעזעצט 35 פאַמיליען אויף לאַנד. די האַמסטעדס זייערע זיינען געווען אַרום מוסאַמין און מוסמאַנטיין. די אַנדערע טהייל וועלכע איז בעשטאַנען פון א 45 פאַמיליען, האָבען זיך געקויפט הייזלעך אין ווינניפּעג, טאַקע אַרום דעם באַראַק וואו עס איז דאַן געווען דער איינלענדישער סטעטעלמענט.

די האַמסטעדערס.

די פינף און דרייסיג פאַמיליעס וועלכע זיינען אוועק אויף לאַנד האָבען מיט זיך מיטגענומען א ספר תורה און א שוחט וועלכער האָט אויך געזאָלט זיין א מלמד און אוועק אויף די ווילדע פעלדער מיט פעסטען גלויבען אז מען זיין וואס עס וויל זיך און זיי מוזען אלע שווערינקייטען בעזייטיגען און ווייזען א ביישפּיעל אז אידען קענען זיין פאַרמערס. דער קאָמיטעט פון „דהי באָארד אָף נוואַרדיאַנס" האָט זיי בעזאָרגט מיט גוטיגע מאַשינערי, פיה און האָט אויך פערשפּראָכען צו בעזאָרגען זיי ביז דעם ערשטען קראָפּ (נערעטעניש) מיט שפּייז. (דאס איז אבער קיינמאָל ניט געווען אין צייט).

דאס לאַנד וועלכעס זיי האָבען פערנומען איז געווען דאס בעסטע וואס פאַרמער קענען ווינשען. די פאַרמערס זיינען געווען אזוי בעגייסטערט פון יעדען שריט פאַרווערטס וואס זיי האָבען געמאַכט, זיי האָבען מיט געדולד און באַהבה איבערגעליטען אלע שווערינקייטען וועלכע זיינען אונפערמייליך פאַר פיאָנערען, ווער שמועסט פאַר אידישע פיאָנערען וועלכע האָבען קיינמאָל ניט געפּרובירט צו בעאַרבייטען לאַנד. אזוי איז אוועק דער ערשטער זומער און עס איז אנגעקומען דער לאַנגער, קאַלטער און שרעקליכער ווינטער, וועלכער שניידט אָב איין פאַרמער פונ'ם צווייטען און לאזט איהם איבער עלענד און איינזאַם אין אַן אונענדליכען ים פון שנעע. אייזען שטאַרק מוז זיין דער ווילען פון א מענשען איבערצולעבען א לאַנגען קאַלטען ווינטער אין איינזאַמקייט אויף א האַמסטעד. דיעזער ערשטער ווינטער האָט געבראַכען דעם ווילען פון איינצעלנע פאַרמער און זיי האָבען פערלאָזען דאס לאַנד און אומגעקעהרט זיך אין שטאַדט. די מעהרסטע אבער זיינען געבליבען און מיט נאַך גרעסערען חשק האָבען זיי זיך גענומען צו אקערען זייערע פעלדער און פערזעען די תבואה. נור גראַדע ווען די תבואה איז שוין געשטאַנען אין פולען פריים, פול מיט די שעהנסטע און בעסטע זאַנגען, ווען עס איז געבליבען בלויז א פּאָאַר וואָכען צום שניידען, איז געקומען דער פריהפרוסט.

נו, און מענער ווערען אויך טראָגען קורצע שיך מיט הילצערנע פּאַדעשווועס? זעהט איהר, צולייב דיזע קליינינקייטען ריהר איך זיך אין אַן ארט.

ישראל אתרונים, אלא ניט, כאַפּט זיך אַהין אַראָב אַסאָווסקי, וועלען זיי ערגער אָבשניידען.

און וואָס מיינט איהר וואָלט זיי געווען אזוי ביטער צו ווערען אידען? וואָס וועלען זיי דערלעבען? דעם טאַטענס ירושה? אונז ווייעדער וועט עס אוודאי ניט אַארען. א נו, זאָל דעמאָלט מיט אונז זאַטשעפען אימיצער. זאָל למשל פאָניע גנב פּרובען מאַכען א פּאָגראָם, וואָלטען מיר אויף איהם אָנגעריצט די יאַפּאַנעזער. און אפשר וואָלטען מיר נאָר אינגאַנצען זיך אריפערגעפעקעלט אַהין מיט אונזער נאַנץ בעל הבית'ישקייט? מיר'ן מיטנעהמען אונזערע כלי קודש, אונזער לאָט פון דער תלמוד תורה, די טייטלעך, די סידורים און אויך דעם „איד". וואָס, איהר מיינט, איך וואָלט דאָרטען ניט געקענט שפּאַציערען? דאָס איינציגע שלעכטקייט איז נור ווי וועלען מיר איינטהיילען צווישען זיך די כבודים? מילא, די אידען פון די פערשקלאַפטע לענדער, נור למשל די רוסישע און רומענישע אידען, ווי וועלען זיך אבגעבען נור מיט איהר פאַליטיק, אבער די [illegible] למשל [illegible] וואָס [illegible] זיינען [illegible] געוועהנ[illegible]

פאַליטישען סינאַר, צו א פאַליטישען דאַלאַר, צו א פאַליטישען טרונק בראַנפען, וואָס וועלען זיי מהאָן? ווער וועט אונז נאַראַנטירען צי וועלען זיך נאַר די יאַפּאָנטשיקעס וועלען לאָזען אָבבלאָפען פון אונזערע פאַליטישע רעדעל פיהרער? און וואָס טהוען מיר, די שעה זאָל ניט זיין, ווען זיי טהוען אונז א זאָג: „ברידערלעך, שטופּט זיך ניט וואו מען דאַרף ניט, זיצט און נעהט זיך הויזען און אָווראַלס!" וואָס טהוט מען דאַן? איז טאַקע שלעכט!

און אפשר? הערט נור אויס, וואָרום עפּעס זאָלען זיי אונז דאָס זאָגען, וואָרום זאָלען מיר דאָס זיי ניט זאָגען? הא, וואָס זיינען זיי מעהר מיוחסים ווי מיר? אלזאָ בלייבט עס אזוי. מיר'ן פאָהרען צו זיי, צו אונז, הייסט עס. און אונזער נאַנצער לעבען וועט זיך אריפערגעפעקעלט ווערען. אין ערנסטען פאַל וועלען שוין אונזערע יאַפּאָנטשיקעס הייסען ווי אָבצורעכענען זיך מיט בונטאָוושטשיקעס, ווייל ס'דאָך מטילא מוכן אז די גרים וועלען האַלטען מיט די יאַפּאָנזישסטען, ווייל היתכן אַנדערש? מיר'ן זיי למשל דערלאַנגען א בלעטיל אין [illegible] און א בלעטיל יאַפּאָנישען ראָ[illegible] מיר וועלען זיי פרעגען: „זאָגט, מיט יאַפּאָן?" אַנדערע, די מעסינע, די רודפי שלום, וועלען מאַכען מסתם א פשרה: „יחלוקו", זאָל זיין יאַפּאָניש בעברית. דערויף וואָלטען שוין מסכים געווען איינינע מלמדים. נאַטירליך טאָר מען פון אזעלכע זאַכען ניט רעדען מיט ראובן ברייגין, דעם מאַן וועט איהר ניט איבעררעדען. אפילו ווען איהר ניט א שטעלע אין דער יאַפּאָן ביי יאַפּאָן סקוהל וועט ניט העלפען: לא יזכר ולא יפקד אויך פאַר אב. נאָלדבערג'ען, דער מענש וועט אייך דורס זיין. אלזאָ, די שפּראַך פראַגע וועט זיין, דעם אמת געזאָגט, ווער א ביטערער, בלוט וועט חלילה רינען אין די נאַסען, ס'וועט קומען חלילה צו א בירגער קריעג. נו, איז בכן, זאָלען מיר דערפאַר ניט פאָהרען צו אונזערע געאידישטע יאַפּאָנטשיקעס? ווייסיך, יאַקאָם וועלען מיר זיך אויסגלייכען. אין ערנסטען פאַל וועלען שוין אונזערע יאַפּאָנטשיקעס הייסען ווי אָבצורעכענען זיך מיט בונטאָוושטשיקעס, ווייל ס'דאָך מטילא מוכן אז די גרים וועלען האַלטען מיט די יאַפּאָנזישסטען, ווייל היתכן אַנדערש? מיר'ן זיי למשל דערלאַנגען א בלעטיל אין [illegible] און א בלעטיל יאַפּאָנישען ראָ[illegible] מיר וועלען זיי פרעגען: „זאָגט, [illegible] ברידערלעך, וועלכעס גלייכט איהר בעסער?" א שבל, האַ?

אלזאָ אונזער שפּראַך איז געענדערט. און די אידישע ווערטלעך ווערען אויך געענדערט. מיר קענען אלזאָ גלויבען אז בעלד ווי די יאַפּאָנטשיקעס געהמען אָן די אידישע רעליגיאָן, וועט מען שוין ניט זאָגען: מיט א אידען איז גוט קוגעל צו עסען, נור: „מיט א יאַפּאָנטשיק איז גוט קוגעל צו עסען", אָדער „א יאַפּאָנישע נשמה קען מען ניט שאַצען", „עס האָט ניט קיין יאַפּאָנישען טעם", „ס'א מצוה א יאַפּאָנטשיק צו בענראַבען", „ווען א יאַפּאָנטשיק זינגט איז ער מסתם הונגעריג", „א יאַפּאָנטשיק א למדן ניט זיך שטענדיג אַן עצה" און אנשטאָט דעם וואָס מען זאָגט „יהודי בלא", וועט מען שוין זאָגען „יאַפּאָנטשיק בלא". מיט איין וואָרט, מיר'ן מוזען אַלעס אומבייטען. אונזערע ווייבער וועלען זיך מוזען אַנדערש קליידען, טראָגען קליינינקע שיכלעך מיט הילצערנע פּאַדעשווועס, און צעפּ, איינענע טאַקע, ניט געקויפטע אין 15 סענט סטאָר אויף'ן פּונט.

נו, און מענער וועלען אויך טראָגען קורצע שיך מיט הילצערנע פּאַדעשווועס? זעהט איהר